

การสร้างความมั่นคงแบบยั่งยืนในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง

นายพลากร สุวรรณรัฐ

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ฝ่ายกิจการพิเศษ ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผมยอมรับว่า มีความลำบากใจไม่น้อย เมื่อได้รับการติดต่อจากทีมงานของ **สถาบันดำรงราชานุภาพ** ให้เขียนบทความหรือข้อคิดอะไรเล็กๆ น้อยๆ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารของสถาบัน ฉบับ “**ปฐมฤกษ์**”

เหตุผลที่ลำบากใจ นอกจากจะเป็นเพราะเงื่อนไขเรื่องเวลาแล้ว ที่สำคัญก็คือ ผมเองได้รับมอบหมายให้เป็น **รองฯ ฝ่ายกิจการพิเศษ** ซึ่งมีการกิจหลักอยู่ที่การดูแลเรื่องความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พวกเรา รู้จักกันดีในชื่อย่อว่า “**ศอ.บต.**” อีกตำแหน่งหนึ่ง

เมืองานหลักอยู่ที่นั่น เรื่องราวที่ควร และ สามารถนำมาพูดคุยได้เต็มปากเต็มคำ ก็คงหนีไม่พ้นต้องเป็นเรื่องของที่นี่

แต่ในความเป็นจริงแล้ว **จังหวัดชายแดนภาคใต้** เป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ มีนโยบายการจัดองค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาและอะไรๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นกรณีพิเศษอยู่หลายเรื่อง

ในขณะที่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมายของวารสารฯ นั้น มีอยู่ในขอบข่ายทั่วประเทศ

ดังนั้น **ปัญหาใหญ่**ก็คือ ควรจะหยิบยกแง่มุมไหนมาเขียน จึงจะเป็นประโยชน์กับเพื่อข้าราชการ หรือสมาชิกวารสารฯ ที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และไม่เคยคิดที่จะ “**ย่างกราย**” หรือ “**เฉียด**” มาใกล้ ๆ พื้นที่แห่งนี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อรับปากไปแล้ว ก็ถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งเมื่อรองทบพวนดูก็พบว่า ในการทำงานแก้ไขปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ร่วมกับหลายๆหน่วยงานในห้วงเวลาที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ และสิ่งท้าทายใหม่ๆ หลายเรื่องพร้อมกันนั้น ก็ได้เห็นการเปลี่ยนแปลง “**มุมมอง**” “**ทัศนะ**” เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ และแนวความคิด แนวโน้มใหม่ๆ ของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ที่ควรนำมาเล่าสู่กันฟังในแวดวง “**ชาวมหาดไทย**”

4 - 5 ประเด็น ด้วยกัน

ประการแรก การตระหนักถึงความสำคัญและปรับเปลี่ยนแนวคิดในการแก้ปัญหา “**คนชายขอบ**” หากจะวิเคราะห์พื้นที่ชายแดนของไทยพอจะแบ่งได้เป็น 3 ส่วนที่สำคัญ คือ

1) **ชายแดนที่พัฒนาแล้ว** เช่น กรณี อ.แม่สายในภาคเหนือ หรือ อ.สุโขทัย อ.สะเดา อ.เบตง ในภาคใต้ คนในพื้นที่เหล่านี้ โดยส่วนใหญ่จะสามารถปรับตัว ดำเนินวิถีชีวิตได้ตามกฎเกณฑ์กติกาของสังคม และมีโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ จากการท่องเที่ยว การค้าชายแดน รวมทั้งโครงการพัฒนาของรัฐ ที่เน้นการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านพื้นที่แห่งนี้จึงไม่น่าห่วงใยเท่าใดนัก

2) **ชายแดนที่วิถีชีวิตของคนในพื้นที่อยู่ระหว่าง “การปรับตัว”** แต่ยังไม่ “**ลงตัว**” โดยส่วนใหญ่ผู้คนจะมีปัญหาพอสมควรในช่วงของการเริ่มต้นปรับตัว

3) **ชายแดนที่เป็น “ชุมชนชายขอบ”** ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนดั้งเดิม ที่วิถีชีวิตของคนมีโอกาสเรียนรู้ปรับตัว สัมพันธ์กับโลกภายนอกน้อยมาก หรืออีกพวกหนึ่งคือชุมชนห่างไกล ที่ไม่มีทางเลือก ตกอยู่ภายใต้อิทธิพล อำนาจมืด ความไม่ปลอดภัยจากกลุ่มโจร ก่อการร้าย หรือกองกำลังต่างๆ

ชายแดนกลุ่มที่ 2) และ 3) นี้ คือพื้นที่ซึ่งเราต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะถ้าผู้คนในชุมชนเหล่านี้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้เข้ากับสังคมส่วนใหญ่ ในทิศทางที่เหมาะสมได้ หรือรู้สึกว่ามันเองไม่มีอนาคต ไม่มีที่ยืน หรือโอกาสจะยืนในสังคมบุคคลเหล่านี้ แม้จะเป็นเพียงคนส่วนน้อย แต่ก็อาจสร้างปัญหาให้กับสังคมอย่างมาก เช่น **อาจไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ กติการ่วมของสังคม** หรืออาจจะถูกสถานการณ์บังคับ หรือตกอยู่ในสภาพไม่มีทางเลือก ที่เรียกว่า “**หลังพิงผา**” ทำให้ “**คนชายขอบสังคม**” เหล่านี้ มีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายมีผลกระทบต่อความมั่นคงได้ ไม่ว่าจะเป็นการบุกรุกทำลายป่า การค้ายาเสพติด การให้ความร่วมมือสนับสนุนโจร

ก่อการร้าย หรือใช้วิธีการเรียกร้องด้วยความรุนแรง และเมื่อคุณภาพชีวิตต่ำ ก็มักจะมีปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาอีก

ในอดีตการจัดการกับชุมชนหรือผู้คนเหล่านี้ ประเทศต่างๆ มักใช้อำนาจรัฐเข้าไปจัดระเบียบซึ่งเมื่อดูโดยผิวเผิน วิธีดังกล่าวอาจสามารถทำให้เกิดความเรียบร้อยได้โดยเร็ว แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว ความสงบเรียบร้อยดังกล่าวเป็นเพียง**สภาพชั่วคราว** เท่านั้น เมื่อผ่านไปสักระยะเวลาหนึ่งก็มักจะมีการ**ต่อต้าน** เกิดขึ้น และตามมาด้วยความรุนแรงในที่สุด

ดังนั้น **แนวคิดใหม่**ในการแก้ไขปัญหาละแฉกเหล่านี้ที่หลายประเทศ รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่กำหนด ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของประเทศเราเอง มองว่าน่าจะก่อให้เกิดความมั่นคงที่ยั่งยืน คือ การทำให้คน **“ชายขอบอำนาจอรัฐ” “ชายขอบสังคม”** เหล่านี้ มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งในสังคม และได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ว่าเป็นพวกเดียวกัน ดึงคนเหล่านี้ให้มาอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาเดียวกัน ไม่ปล่อยให้ดำเนินชีวิตในลักษณะหลังพิงฝา ขาดที่พึ่ง รู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ ไม่มีที่ยืนในสังคมและลูกหลานไม่มีอนาคตอีกต่อไป

นี่คือ**แนวความคิด** ซึ่งชาวมหาดไทยที่ดูแล **“ชุมชนชายขอบ”** ทั่วประเทศ ควรจะนำมาพิจารณาว่าจะสามารถแปรเป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างไร

ประการที่สอง มุมมองต่อ **“ความหลากหลายทางวัฒนธรรม”** ที่แปรเปลี่ยนไป

ทุกประเทศทั่วโลกจะมีผู้คนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน มีเรื่องของ **“คนกลุ่มใหญ่” “คนกลุ่มน้อย”** อยู่แทบทั้งสิ้น เพียงแต่อาจมีที่มาที่แตกต่างกัน เช่น **“ชนกลุ่มน้อย”** บางกลุ่มอาจจะเคยเป็นชนกลุ่มที่อยู่ดั้งเดิม แต่คนอื่นเข้ามาจนกลายเป็นคนส่วนใหญ่ ทำให้คนที่อยู่เดิมเป็น **“ชนกลุ่มน้อย”** ไปหรือคนที่**มีวัฒนธรรมเหมือนกัน** เคยอยู่ร่วมกัน ถูกแบ่งด้วยเส้นเขตแดนในการจัดตั้งรัฐ ทำให้บางส่วนกลายเป็น **“คนส่วนใหญ่”** ของประเทศหนึ่ง ในขณะที่ส่วนที่เหลือกลายเป็น **“ชนส่วนน้อย”** ของอีกประเทศหนึ่ง แต่ยังคงมีความผูกพัน ไปมาหาสู่ ช่วยเหลือกัน

เป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากความจำเป็นของสถานการณ์ที่ทำให้ต้อง**เคลื่อนย้าย**ออกจากบ้านเกิด เมืองนอน จนทำให้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศอื่นๆ เช่น กรณีของญวนอพยพ เป็นต้น

ที่ผ่านมามีหลายประเทศมีประสบการณ์ที่คล้ายๆ กัน คือ **ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมอันเป็นเรื่องปกติธรรมดาของมนุษย์ได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคง** เนื่องจากความรู้สึกว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน หวาดระแวงแคลงใจกัน เกรงจะเอาใจออกห่าง หรือความต้องการมีอิสระในการปกครองตนเอง รักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มชนไว้ เป็นต้น

หลายประเทศมีความคิดว่า ต้องแก้ไขปัญหานี้ **โดยทำให้พลเมืองทั้งหมดเหมือนกัน มีวัฒนธรรมเป็นทางเดียวกัน** ซึ่งหากเป็นไปในลักษณะที่เป็น**ธรรมชาติ**เพื่อความสงบสุข เช่น กรณีการแต่งงานกันของคนต่างวัฒนธรรมด้วยความเต็มใจ กรณีนี้ความสงบจะจัดระเบียบสังคมเอง แต่ถ้าผู้ปกครองประเทศใช้อำนาจรัฐดำเนินการในลักษณะเจาะจง บังคับ หรือกึ่งบังคับ คนกลุ่มน้อยเหล่านั้น จะเกิดความรู้สึก และมีพฤติกรรมต่อต้านอำนาจอรัฐทันที ยังมีการไหลบ่าของกระแส**ลัทธิมนุษยชน** ยิ่งได้เห็นตัวอย่างการต่อสู้ของชุมชนอื่นๆ ผ่านทางสื่อมวลชน ก็จะมีสร้าง ความมั่นใจเพิ่มน้ำหนักในการเรียกร้องกดดันรัฐบาลยิ่งขึ้น

สำหรับกรณีของ**ประเทศไทย**ก็เช่นเดียวกัน เคยมีการนำ**นโยบายผสมกลมกลืน**มาใช้กับคนจีนลูกครึ่ง ซึ่งไม่มีปัญหามากนัก แต่ในยุคหนึ่งเมื่อนำเอา นโยบายนี้มาใช้กับพี่น้องชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้แนวคิดที่ว่า **“คนไทยต้องเหมือนกันหมด”** ผลที่ตามมาก็คือการต่อต้านอย่างรุนแรงและนำไปสู่ความหวาดระแวงแคลงใจในเรื่องอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

ภายหลังจาก **“ลองผิดลองถูก”** อยู่ระยะหนึ่ง รัฐก็สามารถสรุปบทเรียนได้ โดยกำหนดให้มี **“นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้”** ขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อให้ทุกหน่วยได้ใช้เป็นแนวทางแก้ไข**ปัญหาความมั่นคง**ของพื้นที่แห่งนี้ โดย **“หัวใจ”** ของนโยบาย อยู่ที่การ **ปรับเปลี่ยนแนวคิด** และมุมมองต่อ **“ความ**

หลากหลายทางวัฒนธรรม” จากสายตาของความหวาดระแวงว่า อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ มาเป็นสิทธิที่จำเป็นต้องปกป้องตามรัฐธรรมนูญ และพัฒนาถึงระดับที่ว่า**“ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีคุณค่าต่อการสร้างความมั่นคงแบบยั่งยืน”** ในที่สุด

การมองว่า **“ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิทธิที่จำเป็นต้องปกป้องตามรัฐธรรมนูญ”** ดูจะเป็นเรื่องที่น่าพอใจได้ไม่ยากนัก แต่หลายคนอาจสงสัยว่า **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม”** ที่ครั้งหนึ่งเคยมองกันว่า มีส่วนสร้างปัญหาความมั่นคง จะพลิกกลับในลักษณะสุดซึ้งกลายเป็นสิ่งที่ **“มีคุณค่าต่อการสร้างความมั่นคง”** ได้อย่างไร

คำตอบในเรื่องนี้ก็คือน่าสนใจ **“วัฒนธรรมเป็นแหล่งสำคัญแหล่งหนึ่งของปัญญา และปัญญาเป็นต้นทุนของสังคม”** ที่สำคัญ ประเทศที่มี**วัฒนธรรมหลากหลาย** จะเป็นประเทศที่มี**แหล่งปัญญา** มากขึ้นและจะทำให้มีโอกาสแก้วิกฤติ ต่างๆ ที่เกิดแก่ชาติบ้านเมืองได้ดีขึ้น เพราะมี**แนวความคิดและทางเลือก** ให้พิจารณาในการแก้ปัญหาต่างๆ มากขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมรักษา และหวงแหนวัฒนธรรมต่างๆ ในชาติให้เข้มแข็ง จะเป็นการ**เพิ่มพูนปัญญา** ให้แก่ประเทศไทย โดยส่วนรวม และถ้ามี**วิธีนำปัญญา** เหล่านี้มาช่วยในการคิด แก้ปัญหาของบ้านเมือง ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความมั่นคงแก่ชาติที่ยั่งยืนต่อไป”

ด้วยทัศนคติที่เปลี่ยนไปดังกล่าว จึงทำให้ **“ทิศทาง”** ของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2542 - 2546) ไม่เพียงพอจะยอมรับความแตกต่างด้านวัฒนธรรม โดยถือว่า **“วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย”** และประกาศอย่างชัดเจนว่า **“ชาวไทยมุสลิมสามารถดำเนินวิถีชีวิตอย่างมุสลิมได้โดยสมบูรณ์ในสังคมไทย”** เท่านั้น หากแต่ยังรณรงค์ให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญ และใช้**คุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม** ในพื้นที่ ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด โดยถือว่า**ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็น “ศักยภาพ” “โอกาส” “ข้อได้เปรียบในเชิงแข่งขัน” และ “ต้นทุนทางสังคม”** ที่จะสร้างประโยชน์อย่างมหาศาลให้กับพื้นที่ ทั้งในเรื่องของ

การสร้างความรัก ความสามัคคี ความเข้มแข็งให้กับชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงศิลปวัฒนธรรม การผลิตอาหารมุสลิม (ฮาลาล) เพื่อการส่งออก หรือการส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน และโลกมุสลิม

และนี่คือ ทัศนคติต่อ **“ความหลากหลายทางวัฒนธรรม”** ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่ง **“ชาวมหาไทย”** ไม่อาจจะยึดติดกับกรอบแนวความคิดเดิมๆ ได้อีก

ประการที่สาม ความพยายามแสวงหาแนวทางจัดการความขัดแย้งโดย “สันติวิธี”

ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หรือความขัดแย้งเป็นเรื่อง **“ปกติ”** เป็น **“ธรรมชาติ”** ของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และบ่อยครั้งที่ความแตกต่างดังกล่าวได้ **“จุดประกาย”** ให้เกิดความคิดใหม่ เกิดการพัฒนาสังคมไปในทางที่ดีขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากไม่มีวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม ก็อาจจะนำไปสู่**ความรุนแรง**ที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมได้เช่นเดียวกัน

สิ่งที่ต้องยอมรับก็คือ ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแทบทุกด้านความเห็นต่างและความหลากหลายในความเห็นของคนในสังคมซึ่งในอดีตรัฐสามารถควบคุมหรือทำให้ไม่ปรากฏได้กลับแสดงออกมากขึ้น ประชาชนไม่กดเก็บเหมือนเดิมกล้าแสดงออกต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ มิใช่บอกให้ทำอะไร ให้แค่นั้น ประชาชนจะรับจะเชื่อมเหมือนที่ผ่านมา

นอกจากนี้ยังมี**กฎกติกาใหม่** ที่เอื้อต่อการให้ประชาชนเข้ามามี**ส่วนร่วม**มากขึ้น **องค์กรพัฒนาภาคเอกชน** มีบทบาทมากขึ้นมีเครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มปัญหาต่างๆ รวมตัวกันเรียกร้องบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาของตนเองโดยตรงที่เรียกว่า **“การเมืองภาคประชาชน”** ซึ่งเชื่อมโยงกับกระแสโลก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนหรือสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีทั้งสาเหตุในเรื่องของทัศนคติที่ต่างกัน วัฒนธรรม อุดมการณ์ที่ต่างกัน การมีข้อมูลไม่ตรงกัน การเห็นคุณค่าบางอย่างต่างกันหรือผลประโยชน์ต่างกัน และเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งใน**หมู่ประชาชนด้วยกันและประชาชนกับรัฐ** ซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากเป็นช่วง**“หัวเลี้ยว**

หัวข้อ” ที่สำคัญ กฎกติกาต่างๆ ยังไม่ลงตัว การเรียนรู้และปรับตัวของแต่ละฝ่ายยังไม่เท่ากัน ไม่สมดุล วิธีคิดของหลายๆ ฝ่ายยังมีลักษณะ**สุดขั้ว สุดโต่ง ด้านเดียว** ผู้คนจำนวนมากยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับ **“ระบบ”** ที่สร้างขึ้นใหม่ อย่าง **“พอดิ”** ได้

ในการหา **“ทางออก”** ต่อสถานการณ์ดังกล่าว แนวความคิดเรื่อง **“สันติวิธี”** ได้ถูกหยิบยกมากล่าวถึง ในฐานะที่เป็นกรอบความคิด ทศนคติ และวิธีปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งในการดำรงวิถีชีวิตปกติ และเมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้ง บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นว่า สามารถทำให้คนที่เห็นต่าง หรือขัดแย้งสามารถอยู่ร่วมกันได้ ด้วยการแบ่งปันกัน เอื้ออาทรกัน และไม่ใช้ความรุนแรงเป็นทางเลือกเมื่อขัดแย้ง

ความสำคัญและคืบหน้าในเรื่องนี้ ถึงขั้นที่ **สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (สมช.)** ได้ตั้งคณะทำงานวิชาการ และมอบหมายให้สถาบันยุทธศาสตร์ศึกษาพัฒนายุทธศาสตร์สันติวิธี ร่วมกับนักวิชาการจากสถาบันต่างๆ เช่น ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันสันติศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ศูนย์ปรัชญาภิบาลนโยบายสาธารณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อเนื่องมากว่า 3 ปี

ล่าสุด **นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย** ก็ได้ให้ความเห็นชอบในการกำหนด ให้แนวทางการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธีเป็นยุทธศาสตร์ชาติ เชื่อมโยงกับมิติของความมั่นคงแห่งชาติ โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างสามัคคีในชาติ การผนึกกำลังของคนในชาติ ในการร่วมมือกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และประชาคมโลก โดยใช้วัฒนธรรมไทยคือ ความเมตตา ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความเอื้ออาทร และความจริงใจเป็นหลัก

ทั้งยังได้ให้ความเห็นชอบแนวทางการดำเนินงานเพื่อแปรแนวทางสันติวิธีให้เป็นการปฏิบัติโดยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของทุกฝ่าย และให้แนวความคิดสันติวิธี เกิดเป็น **“จิตสำนึก”** จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และเป็นวัฒนธรรมของสังคม โดยมอบหมายให้ สมช. รับผิดชอบในการประสาน

การดำเนินงานกับส่วนราชการ และองค์การต่างๆ เพื่อให้มีการแปรแนวทางสันติวิธีให้เกิดขึ้นเป็นการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ยังมีการกำหนด**ความหมายเฉพาะ**ของความมั่นคงแห่งชาติใน**สถานการณ์ปัจจุบัน** โดยให้น้ำหนักที่ **“การปกป้องวิถีชีวิตคนในสังคมและการดูแลให้สังคมปรับตัวผ่านพ้นวิกฤตในช่วงเปลี่ยนผ่าน** โดยสังคมเสียหายน้อยที่สุด การให้คนในชาติมีวิธีที่จะจัดการกับความเห็นที่ต่างกันในลักษณะที่ทำให้**ทุกกลุ่มความเห็นมีที่อยู่ได้ในสังคม** โดยมีความสามัคคี มีความเป็นธรรมในสังคม มีความสงบร่มเย็นเป็นสุข รวมทั้งการที่**สังคมไทยสามารถอยู่กับเพื่อนบ้านอย่างมีความสมานฉันท์ และสามารถอยู่กับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง** โดยที่คนไทยร่วมกันกำหนดชะตากรรมตัวเองได้”

นี่จึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่กระทรวงมหาดไทย คนมหาดไทย ในฐานะที่มีภารกิจด้านความมั่นคงจะต้องติดตาม เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ศึกษาให้กระจ่าง ปรับวิธีคิด วิธีทำงาน เพิ่มทักษะที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งตามแนวทางดังกล่าว ให้มีความชำนาญ เพื่อสร้างความ “มั่นคง” ให้เกิดขึ้นในชาติ

ประการที่สี่ การขยายความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใน **“มิติวัฒนธรรม”**

แนวความคิดนี้ ก็เป็นผลสืบเนื่องเชื่อมโยงกับแนวโน้มน 2 - 3 ประการ ที่กล่าวมาแล้ว โดยสาระสำคัญคือการอาศัย **“วัฒนธรรม”** เป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างความเป็นมิตรระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยสามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา การกีฬา ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ ดังที่เข้าใจและดำเนินการอยู่ตามปกติ

ลักษณะที่สอง เป็นความหมายที่ลึกกว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม กล่าวคือจะใช้ **“ปัญหา”** ที่ไทยและเพื่อนบ้านเผชิญอยู่ร่วมกันเป็น **“ตัวตั้ง”** สร้าง **“โอกาส”** ให้ทั้ง 2 ประเทศได้มีปฏิสัมพันธ์หาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเนื่องจากมี **“มิติวัฒนธรรม”** ที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้

ผู้คนทั้ง 2 ฝ่าย เข้าใจทุกซทุกซึ่งกันและกัน มีการเรียนรู้พึ่งพากันและกัน จนนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันลึกเข้าไปในความเป็นเพื่อนแท้ จริงใจ และหวังดีเห็นอกเห็นใจกัน

ภายใต้แนวความคิดนี้ **ยุทธศาสตร์ต่อประเทศเพื่อนบ้าน คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี** ทำให้เกิดความไว้วางใจกันอย่างลึกซึ้ง ไม่ดูหมิ่นดูแคลนหรือคิดจะเอาเปรียบ แสวงหาผลประโยชน์จากเพื่อนบ้านเพียงฝ่ายเดียว ถ้าเรื่องไหนที่พร้อมกว่าหรือเหนือกว่าก็มีท่าทีที่พร้อมจะช่วยเหลือในลักษณะแบ่งปันกัน ภายใต้ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ฉันท์มิตร และสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืนถาวร และนี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งชาวมหาดไทยที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ชายแดนทั้งหลาย จะต้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในฐานะ “ทูตท้องถิ่น” ต่อไป

นอกจากความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของแนวความคิด ซึ่งได้หยิบยกมาพูดคุยกัน 4 - 5 ประเด็นแล้ว **ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง** ก็คือ การกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงในปัจจุบันหาได้เป็นภาระหน้าที่ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมา “สมหัว” จัดทำกันในลักษณะ “ปิดลับ” อีกต่อไป

หากแต่ในการเสนอแนะและจัดทำยุทธศาสตร์นโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านต่างๆ ในปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของหลายๆ ฝ่าย มีการเชิญนักวิชาการจาก “สหสาขาวิชา” มาให้ข้อเสนอแนะ และร่วมกำหนดกรอบแนวความคิด มีการรับฟังความคิดเห็น ทั้งจากภาคราชการ และประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากยุทธศาสตร์ หรือนโยบายนั้นอย่างกว้างขวาง

เมื่อจัดทำแล้วเสร็จก็ได้ตีตรา “ปกปิด” “ลับ” “ลับมาก” หรือ “ลับที่สุด” รับรู้กันเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบในวงแคบๆ อีกต่อไป ในทางตรงกันข้าม กลับมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง ที่ใดมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร ก็มีการแปลเป็นภาษาของท้องถิ่น เช่นกรณีของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ฉบับปัจจุบัน เป็นต้น

ผลที่ตามมาก็คือ ส่วนราชการต่างๆ ผู้นำสังคม และประชาชนเกิดความรู้สึกผูกพันว่าตนมีส่วนร่วม

ในการกำหนดนโยบาย ตัวนโยบายที่ออกมา ก็ “ตรงใจ” สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความรู้สึกนึกคิดของผู้คน ที่สำคัญก็คือ ผลจากการ “เลิกปิดลับ” ทำให้ประชาชนซึ่งเป็นเป้าหมายในการสร้างความมั่นคง เลิกหวาดระแวงแคลงใจว่า รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ไว้วางใจตนมองกลุ่มตนว่าอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ หรือมีแผนการอะไรลับซับซ้อนที่จะจัดการกับกลุ่มตน ซ้ำยังสอดคล้องกับยุคสมัยที่สังคมต้องการ “ความโปร่งใส” และ “การตรวจสอบได้” อีกด้วย

จากประเด็นต่างๆ ที่หยิบมา ผมไม่ได้คิดว่า “ชาวมหาดไทย” หรือผู้อ่านทุกท่านจะยอมรับ หรือเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด บางท่านอาจมีความรู้สึกบ้างเรื่อง “อาจจะเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ” “อาจเป็นเรื่องที่ลุ่มเสี้ยนเกินไป” “คนไทยยังไม่พร้อม” หรือ “ต้องศึกษารายละเอียดให้ลึกซึ้ง” กว่านี้

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ควรชื่นชมก็คือ ในภาวะที่ประเทศชาติต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติ และมีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน จนเกิดความสับสนในสังคมนั้น หลายๆ หน่วยงาน หลายๆ องค์กรได้พยายามที่จะเสนอทางออกให้กับสังคมอย่างเอาจริงเอาจัง

ข้อคิดสำหรับชาวมหาดไทย โดยเฉพาะฝ่ายราชการประจำทุกคนก็คือ ในฐานะของ “สถาบัน” ที่มีภารกิจในด้านการ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ของประชาชนมาช้านาน มี “ตำนาน” ที่ควรค่าต่อการภาคภูมิใจมีบุคลากรที่มีคุณภาพและใกล้ชิดประชาชนกระจายอยู่ทุกหนแห่ง

เราจะกำหนดบทบาทของตนเองในฐานะผู้รับนโยบายมาปฏิบัติแต่งเพียงอย่างเดียว หรือควรที่จะเพิ่มบทบาทในการศึกษา หาทางออกให้กับสังคม ชี้้นำการแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ต่างๆ และเสนอแนะนโยบาย อย่างมีเหตุมีผล มีน้ำหนัก ที่ใครๆ จะต้องใส่ใจรับฟังและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องดำรงอยู่คู่สังคมไทยของ “สถาบันมหาดไทย” ตลอดไป